

אוניברסיטת בר-אילן

הקשר בין למידה ארגונית אופקית לבין למידה אנכית בקרב מורים מחנכים ומורים מקצועיים

ז'ניה קאופמן

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לקבלת תואר מוסמך
בבית-הספר לחינוך של אוניברסיטת בר-אילן

תקציר

מגמות של ניידות תעסוקתית בשוק העבודה העכשווי מעמידים ארגונים רבים בפני אתגר של שימור ידע בעת החלפת תפקידים בין העובדים הפורשים לבין אלה הנכנסים לתפקיד. סוגיה זאת עומדת ביסוד הגדרתו של תחום ארגוני (בהקשר הרחב של ניהול ידע), המכונה "ניהול המשכיות" (Knowledge Continuity Management). ניהול המשכיות מתמקד בהעברת ידע בין-דורי. להבדיל מ"למידה ארגונית", המשקפת שיתוף ידע על הציר האופקי בין גורמים ארגוניים שפועלים בו-זמנית, מתרחש ניהול המשכיות על הציר האנכי - בין עובדים שאינם פועלים במשימה משותפת בעת ובעונה אחת, דהיינו: בין העובדים הפורשים לבין העובדים החדשים הנכנסים לתפקיד.

עבודת המחקר הנוכחית מתמקדת בנושא ניהול המשכיות בבתי-ספר. מצד אחד נכון להיום, בתי-הספר סובלים מתחלופה גבוהה של סגל ההוראה, מאידך קיימת בהם תחלופת תפקידים פנים-ארגונית כחלק מובנה מהמציאות הארגונית-תפעולית.

ראשית, נבחן הקשר בין העברת הידע הבין-דורי לבין הלמידה הארגונית, כלומר: הקשר בין השיתוף האנכי והשיתוף האופקי. שנית, נבחנה השפעתו של סגל ההוראה על העברת הידע הבין-דורי. נבחנו הבדלים אפשריים בהעברת הידע בין מחנכי כיתות לבין מורים מקצועיים אשר אינם מחנכים: הן מבחינת היקף השיתוף האנכי והן מבחינת תרומתו להשתלבות בתפקיד חדש. כל זאת מתוך הנחה, כי תחומי אחריות הנוספים להוראה עצמה ומוטלים על מחנכי הכיתות, ישתקפו בידע התפעולי הנדרש להעברה.

המחקר הוא אמפירי כמותי ונערך בקרב מדגם של 382 מורים בבתי-הספר העל-יסודיים: 160 מהם מחנכי כיתות, ו-222 מורים מקצועיים שלא מכהנים כמחנכי כיתה. הנתונים למחקר נאספו באמצעות שאלון מילוי עצמי: השאלון כולל סולמות למדידת למידה ארגונית, היקף העברת הידע הבין-דורי מעובד פורש למחליפו, תועלות שעובד חדש מפיק בעבודתו ממידע הנמסר לו, תמיכת ההנהלה והפיקוח בהעברת ידע בין-דורי, נוהג העברת הידע הבין-דורי במוסד ונתוני רקע כללי.

הנתונים ניתנו תחילה במתכונת של בדיקת השערות מחקר פרטניות. תוך כדי כך אוששו השערות המחקר בדבר קשר חיובי בין למידה ארגונית לבין היקף העברת הידע הבין-דורי, ובדבר תרומתו הגבוהה יחסית של השיתוף האנכי לעומת האופקי להשתלבות המורים בתפקידים חדשים. כמו כן,

אוששו ההשערות בדבר ההשפעה של סגל ההוראה, כאשר היקף השיתוף האנכי ומידת התועלת המופקת ממנו בקרב מחנכי כיתות הייתה גבוהה בהשוואה למורים אשר אינם מחנכים. לאחר מכן, בוצע ניתוח נתונים אינטגרטיבי לכל משתני המודל התיאורטי על ידי ניתוח נתיבים באמצעות משוואות מבניות. תוצאות ניתוח הנתיבים אישרו את הממצאים של ההבדלים בין מחנכי הכיתות לבין המורים המקצועיים מבחינת היקף העברת הידע הבין-דורי. נוסף לכך, נמצא קשר חיובי בין היקף העברת הידע הבין-דורי לבין תרומתו להשתלבות המורה בתפקיד חדש. תמיכת ההנהלה והפיקוח בהעברת הידע הבין-דורי אותרו כבעלי השפעה חיובית על היקף השיתוף האנכי ועל מידת תרומתו להשתלבות המורים בתפקידים חדשים. נמצא גם קשר חיובי בין נוהג העברת הידע הבין-דורי במוסד לבין השיתוף האנכי והשיתוף האופקי.